

Mulke juubelikonverensil käis üle 200 uvilise

9. oktoobrel peeti X Mulgi konverenssi. Abjan olli rohkemb ku 20 aastet tagasi edimene Mulgi konverenss kah. Selleperäst peeti juubelikonverenss just Abja kultuurimajan, mes sai endel ses aas ilusa uvve vällänagemise kah. Konverenss olli Mulgi Kultuuri Instituudi 2015. aaste kige suuremb ettevõtmine.

Konverenssi avitive läbi viia Abja vallavalitsus, Abja kultuurimaja inimese, Mulgi Ukuvakk, kes eht maja siistpuult mulgi käsitüge, tore torupillimängja ja muduki Popsi Küük oma ää söögige.

Juubelikonverensil pidäs kõne Eesti Vabariigi President Toomas Hendrik Ilves. Ärrä president om joba aastit Mulgi Kultuuri Instituudi patroon kah. Tānus toetamise iist kinksive mulgi Toomas Hendrik Ilvesele Enno Alliku õlimaali, mes ekstra selle jaos telliti – Mulgimaa kaart oma põnevide kotustege, et sii Ärmäl presidendile iki Mulgimaad miilde tuletet.

Vällä kuulutedi kah Mulgimaa Uhkus 2015. Sedä auida annap Mulgi Kultuuri Instituut vällä 2012. aastest saadik. Siikörd valiti

Tõist nõnda suurt ja uhket rahvarõivaraamatut Eestin viil vällä antu ei ole.

Mulgimaa Uhkuses vaibakunsnik, muuseumi luoja, õppejõud ja provessur, Kääriku talu perenaine Anu Raud.

Mulgi Kultuuri Instituudi vanemb 2016. aastes valiti kah, selles sai Abja vallavanemb Peeter Rahnel.

Kõneleje ollive juubelikonverensil kah puha väärt mihe-naise: kirjamiis ja semiootik, dokturi-raadige Tarvastu mulk Valdur Mikita, Alliste kihelkonnast peri täadusemiis, kirjandusmuuseumi

Mulgi üten president Toomas Hendrik Ilvesega Abjan X Mulgi konverensil. Presidendil om kähen kingituses saadu Enno Alliku maal. Pilt: Neil Viskov

päälük Urmas Sutrop; riigikogu aseemiis Helir-Valdor Seeder. Mulke jaos väige tähtsast asjast – linakasvatuses – kõnel Mariann Rammo, suvel vällä tullu Abja linavabriku raamatu autur. Mulgi ehituskunstist kõnel täadlane ja vabaõhumuuseumi täadusdirektur Heiki Pärdi.

Ütekõrrage tuudi konverensil rahva ette tulius ja üle 600 le-

hekülle paks raamat „Mulgimaa rahvarõivad“, mille autur om Tiina Jürgen ja päätoimetei Ave Matsin. Om ää märk, et mulke jaos esieränis tähtist ja suurt, üle kolme kilu kaalvat raamatut näidäti edimest kõrda rahvale just X Mulgi konverensil. Võip uhkusege üteldet, et selle raamatuge om mulgi ennest jälle aalukku kirjutet – ütelti tõisel rahvakillul Eestimaal siast

võimast koguteost rahvarõivastest vastu panna ei ole!

Ja kuna konverenss olli osalistel ilma rahate, sis ei saa ütlemede jättä, et rahage ollive toes Mulgimaa kultuuriprogramm, Mulgi Kultuuri Instituut ja Abja vald.

Kaja Allilender,
Mulgi Kultuuri Instituut
Mulgi kiil: Kristi Ilves

Anu Raud om oma mulgi juurde üle uhke

2015. aastel Mulgimaa Uhkuses valitu Anu Raud om tuntu ku õppejõud, vaibakunsnik, kirjanik, vanavara kokkukorjai, talu-perenaine ja Eimtali koduloomuuseumi luoja. Mulke jaos om temä tegemise tähtsa selleperäst, et ta om aviten tillikse Eimtali külä üle Eesti ja kaugembel kah tuttavetä ja taht sääl ihu ja engege mulgi vaimu alla oida.

Vastne Mulgimaa Uhkus om oma mulgi juurde üle tõeste uhke. „Mul om ää miil, et ma ole siin kohalik. Ma pia kohaligest väige lugu, sest ütstapuha kunnottale sa trehvät ja tiid küsit, sis üteldes, et küsi kohaligu käest, a neid kohalikke om järest vähemb. Ku kohaligu kätte saat, sis temä täap kikke, armastep ja oiap oma kodukanti, juhatep tiid ja võip sellest maanukast pallu selläte. Mia ole tävveste kohalik mulk esä puult. Miu vanavanaesä olli

Mulgimaa Uhkuses valit Anu Rauale and lilli ja tänupapre üle Mulgi Kultuuri Instituudi 2015. aaste vanemb Enn Mihailov. Pilt: Neil Viskov

Abja paruni sepp, parun pannital Raud nimes.“

„Mulle tiip rõõmu sii, et ma saa eläde oma kodukohan, oma esivanembide maa pääl. Siin, luuduse keskel, om ju kige paremb luvva ja mõtelde,“ kõnel Anu Raud pääle aunime saamist. Ta

ütet, et pääle vaibakudamise om tõine väige tähtis asi temä elun Eimtali muuseumi elunoidmine ja edesiviimine. Nüid om Eimtali vallakeskus terven tükin Heimtali Muuseumi Sõprade Seltsi oma ja selle üle om Anu Raul äräütlemede ää miil. Siin om muuseum

ek endine koolimaja, seltsimaja, vallamaja ja vaestemaja. „Siast terven tükin alla oitu mõisasüät Eestin tõist ei ole,“ om Anu Raud uhke. Ta kõrvutep oma elutüüd Eimtalin aidniku tüüge: „Ku aidnik istutes omal tillikse puu, sös ta loodap, et sii kannap pallu villä ja kestäp kavvemb ku ta esi. Mia looda samamuudu, et sii tüü, mes siin om tettu, läap pääle miu aiga edesi.“

Vana vallamaja om nüid kõrda tettu ja enne jõulu tetti sääl valla kah tillike kohvipuut Linnupete, mes tiip inimestel telmise pääle korpe, pirukit ja muud suupoolist. Uunen om aseme, kun tudengi saave üümajale jää ja pääle selle om muuseumil nüid man üits väärt kotus, kun oma kraami oida ja näidäte. Anu Raud arvap, et just sellen majan võis vällä panna rohkemb Mulgimaa ge seot asju ja tetä mulgiteemalisi kokkusaamisi.

Sii tali om Eimtalin üleven kah kaits peris uut välläpanekut. Muuseumi alumise kõrra pääl om Laine ja Aapo Puki „Ema ja poeg“, kun emä om joonisten poiga ja poig emä. Välläpanekut „Sõitsid saanid, sõitsid reed“ saap vaadete seltsimajan. Sinna om kokku korjat ulka vanaaigsit sõiduriistu saanest-regedest pääle akaten ja kelkege lõpeten. Muduki käive sinna manu kah kirivese saaniteki, mes avitive sõitjil ihu lämnen oida. Anu Raud unistus om tuvva muuseumi manu obene, et saas uvilistel obese ja riige peris õiget saanisõitu kah tetä.

Anu Raud om, mille üle uhke olla. Mulkel om Anu Raud, kelle üle uhke olla. Ja nagu vastne Mulgimaa Uhkus esi ütlet, om kige tähtsamb mõista olla tänulik kige selle iist, mes meil om.

Kristi Ilves

Uhkus ei aa upakile

Jälle om aaste lõpp kähen, aig tagasi vaadete ja mõteld, mille üle me, mulgi, saame uhke olla.

Mulgimaa Uhkuse auni-me sai siikõrd endel vaibakunnsnik Anu Raud. Muduki ollime me enne kah temä üle uhke, a aunimi tuletep jälle miilde, miandsit väärt inimesi mede kõrvan eläp, ja annap aunime saajale täädä, et temäst iki lugu peetes. Anu Raud esi ütlet, et temä jaos om iiskätt tähtis tänulik olla – kige selle egäpäevätsse ää iist, mes kik sii aig mede ümmer om ja mida me väte enne ei mõista innate, ku sellest ilma jääme. Säalsaman kinnitap Anu Raud, et om uhke olla mulk, kohalik oma maal. Sii om ju nüidse aal järest aruldase.

Mulke uus vanemb Peeter Rahnel arvap, et endetäädmine om päämine asi, mes avitap meil siin akkame saia ja edesi minna. Endetäädmine om uhkus olla mulk, pidäde au sihen oma maad ja esivanembide perändust. Mida sügävembelt om juure mulla sihen, sedä vähemb saave tormi latva räside.

Uhkus ei ole upsakus ja ende tõistest parembes pidämine, sii om sirge sellä ja püstitse pääge edesimine, endest ja tõistest lugupidämine, mes ei aa kedägi upakile, a avitap elun akkame saia.

Mia soovi kigil lugejil ilust pühädeaga ja ääd uut aastet! Leidke iki uvvel aastel kah kätte kik sii, mille üle massap uhke olla, ja ärge unetege selle iist tänäde!

Kristi Ilves
Toimendei

Mulgimaad viip edesi kuuntüü

Mulgi endetäädmine om päämine asi, mes avites mede kultuuri ja äri elun oida ja edesi viia. Ulka aastit võõra võimu all om mulke endit ja mede ärielu tubliste räsinu. Küiditemise, vangiviimise ja tapmise teive Mulgimaa tõises. Sii, kes olli akkaje ja taht äri aade, sai kariste. Pääge tüü es ole au sihen. A kige selle pääle vaatemedes tahtsive inimese iki siin eläde ja elu edesi viia.

Sii tahtmine om prilla kah olemen. Ei saa luuta enämb pallald põlluarimise pääle. Mulgimaal om nüidse aal tublisit ettevõttit, kes arive põldu, teeve puu- või ravvatüüd. Et mede maaelu edesi lääs, oles vaja leida viil tõisi, uusi ja põnevit elualasit, mille pääl võis oma äri püsti panna.

Mulgi Kultuuri Instituut (MKI) tiip ütun Mulgimaa Arenduskoage kõvaste selle ääs tüüd, et Leader-rahha abige Mulgimaa ärielu edesi viia. Pallu võimalusi pakup turism. Külaliste võõrustamine annap tüüd palludele tilliksile ja pereäridele, esieränis sis, ku na ütenukun tegutseve.

MKI om kuluten ulka raha, et õpete inimestel mulgi kiilt ja anda vällä täabelehti. Sedä tetäs edespidi kah. Mulgimaa om oma keele ja kultuuri järgi üits. Kiil ja kultuur om aviten mulke endetäädmist oida sadu aastit. Oleme ollu ihenotsan kah tüütegemise ja kooliariduse andmisege. Pallald tark, laia silmaringige ja engelt arit nuur saap mede üleilmastu-

X Mulgi konverensil uvves mulke vanembes valitu Peeter Rahnelile panti kaala uus ammatiraha, mille luuja om Riin Somelar. Ketil om 562 öberõngast ja selle tei Mart Nõu. Kett ja ammatiraha kaaluve kokku paaigu 300 rammi.
Pilt: Kristi Ilves

ven mailman akkame. Tark, oma juurdest täädlik nuur saap minna kodust vällä ja tulla peräst, ku ta om joba elu nännu ja tubliste õpin, tagasi oma Mulgimaale tüüd tegeme ja peret luuma.

Mitu Mulgimaal Läti piiri veeren olevet omavalitsust kirjutive detsembrekuul Ruhjan ütun tõiste Eesti-Läti piiri pääl olevide omavalitsustege alla kuuntüülepingle, millege tahetes tagast tõugate piiriviirside kante ärielu, turismi, kultuuri, sporti ja sotsiaaltüüd. Pallald tihe läbikäimine mõlembe riigi kaugembide kante vahel avitap neil jõudsaste edesi minna. Omavalitsuse tahave esmald kõrda saia ek tolmust priis tetä üle piiri mineve tii. Selle jaos tulep ütenukun valitsustel pääle käia, et nii kah piiritüide tähtsusest aru saas.

Kunagine Mulgimaa kige rikamb kant Abja ja Mulgimaa päälinn Abja-Paluoja ei taha olla prilla tõistest Mulgimaa kantest ihen või üle. Näituses võip võtta

sedä, et Abja vald om egä kandi päält toes Elme vallale, et sii saas tetä Tõrva külle ala Sooglemäele Mulgi külästuskeskuse. Sii näitap Abja ääd läbisaamist Elme kihelkonna valdege ja Mulgimaa kige suurembe linna Tõrvage.

Ku selle asja pääle nallage vaadete, sis om ju palludel rikastel riikel ollu kaits keskust: suurlinn New York ja päälinn Washington Ameerikan, suurlinn Istanbul ja päälinn Ankara Türkin, suurlinn Shanghai ja päälinn Peking Iinan, suurlinn Amsterdam ja päälinn Haag Oollandin. Mesperäst sös mitte kah suurlinn Tõrva ja päälinn Abja-Paluoja Mulgimaal? Kigil Mulgimaa linnel, küladel ja valdel om oma eng ja rikkus.

Mia usu Eesti sissi, usu Mulgimaa edesiminekut!

Peeter Rahnel
Abja vallavanemb
MKI vanemb
Mulgi kiil: Kristi Ilves

Mulgi sõnastik om internetin!

„Mulgi sõnastik“ näi ilmavalget joba 2013. aastel. Tüü suure mulgi sõnaraamatuge om aga uuge edesi lännu.

Mulgi instituudi sõnaraamatu tüürühmān om Laande Alli ja Ilvese Kristi kõrralden sõnade andmebaasi manu pandmist, Todeskri Triin ja Pajusalu Karl om tennü sõnatüüpe. Kige tähtsep uudis om sii aaste ommeti tullu Talnast eesti keele instituudist. Sääl om arvutimiis Indrek Hein ja keeletäädlane Ülle Viks valmis saanu veebisõnastigu, kust saap otsi mulgi sõnu – vaate <http://www.eki.ee/dict/mulgi/>. Pirla om mulgi veebisõnastigun olemen tilliksile kohendustege „Mulgi sõnastigu“ sisu, aga edespidi tuleve egä aaste manu uvve sõna ja pääle selle keeleriigle kah.

Veebisõnastigust saap joba otsi mulgi sõnu mitut muudu: mulgi sõna või kirjakiilse seletuse perrä, esiki stiile ja erialade kaup. Vägä kasulik om kah

üldine otsmine kigi välju päält. Nõnda ku „Mulgi sõnastigu“ raamatun, om kah veebisõnastigun olemen sõnade põhivormi: käändsõnal omasteve ja osasteve käände vorm, tegusõnadel dategevusnime ja olevigu minapüürde vorm, sakest om esitet viil muid esierälikke vorme ja näitelasit. Annet om ka viite tõisile sama tähendusege sõnadele.

Kaeme sös veebisõnastikust, kuis om näituses ilust tähendev sõna mulgi keelen. Kui pane me otsingu 'egält puult', saame mitmit sõnu ja lausit. Näeme, et mulkel om pääle iluse ligikõrda sama viil kenä, nägus, redse jm. Mulgimaal egäl puul võip aga üteld kaunis ää või kainus ää, ek nii ka mulgi veebisõnastiku kottele. Kui suure sõnaraamatu andme saave ka kunagi veebisõnastikku, küll sis võime üteld ka peris ää!

Karl Pajusalu
TÜ Eesti keele aaluu ja murrete provessur

Mulke Seltsi tegemise 2015

Aasteke jälle läbi ja aig tagasi vaadete. Oleme ette võttan mitmit kuunkäimisi, vällä anden uvve almanaki joba 25. numbri all, õpnu mulgi kiilt.

Sii aaste om ollu juubelisi täis. Villändi mulgi pidäsive oma asuteje Erna-Elise Neimanni 90. sündümise päevä veebruarikuul. Märtsin saie Mulke Seltsi uvveste asutemisest müüdä 25 aastet. Kogukonden tähistedi sedä päevä egäl puul omaette.

Maikuul saime kokku katel pühapäeväl perätsigu. Kigepäält ollime Põlvan KSÜ suvepäeväl ja sös saime kokku Tõrvan ja Ummulin kihelkonnapäeväl. Selle päevä kõrraldejes olli Tartu kogukond ihenotsan Meeta Meltsasege. Sös sai raasike enge tõmmat ja augustikuul akassime jälle pääle.

Edimene kokkusaamine olli Kambjan, kos Kultuuriseltse Ühendus pidäs mõtlemise tal-

Leili Weidebaum
Villändi kogukonna vanemb

gusit. Mulke Selts om kah selle ühenduse liige ja võtap nende puult kõrraldet ettevõtmistest osa.

15. augustil käisime Maie August Kitzbergi 160. sündümise päeval, mes olli egäti miildiv ja suurte meeste juubelide vääriline. Septembren teieme ettevalmistusi kultuuriesitluspäeväs, mis siikõrd olli Villändi tetä. Päev enne mede kokkusaamist ollime Abjan Mulgi X konverensil, mis olli õige äste kõrraldet. Ettekandmise miildisive kangeste.

10. oktoobrel kogunive kik osavõtja Talnast, Tartust, Pärnust ja Villändist Olustvere mõisase, kos kohaligu tiijuhi põhjaligult

näidässive mõisa uunit ja tüükodasit. Kik jäive nättuge rahule. Edesi lätsime Vana-Võitu, kos uut meid kõrralik kõtutäis ja tore õhtu ütun muusika ja lauluge.

Detsembre akatusen tullu meil rükist vällä Mulke Almanak nr 25. Säält saade kah kikke täpsembelt lugede ja vaadete. Kui kennigi om almanakist uvitet, sis võip sedä saia Villändist, kaeme sedä Apja kah saata. Elmese om joba saadet.

Tänäme Mulgi Kultuuri Instituuti ehenotsan Kaja Allilenderige, Ummuli kuuli ja vallavanemb Enn Mihailovit, Villändi vallavanembet Ene Saart, Olustvere lossi perenaist ja tiijuhte, Vana-Võidu kooli juhti Tarmo Loodust ja Mati Vallit. Tänu abi, ää tahtmise ja lahke vastuvõtmise iist.

Lõpetuses soovive mulgi kigile lehelugejile rõõmsit jõule ja parembit mõttit ning tegemisi uvvel aastel!

Üits mulk

Selma Ralja om üits akkaje mulgi memm, kes mõtlep enne Spühi lastelaste pääle, kütäp kodun liiti, toimetep kassi-koerage ja loodap, et uus aaste tuup talle ja temä järentulejidele iki pallald ääd. Pühäkse tuleve nagu iki, aga Selma jaos om sii saas jõulupuud – augustikuul tähist ta oma saandet sünnipäevä.

Jubelipidu pääl sai Selma üle ulga aa kah pojapoja Aare Raljage jalga keerute. Pilt: Anne Tannberg

Miandse inimese su emä ja esä ollive? Na ollive tubli ja tüüka inimese, pidäsive Mustla pääl lihakarni. Esä olli väige tore, äste puhas ja kõrralik miis. Ta olli Tartun vorstmeistres öppin, paprit olli vaja, mudu es saa oma äri valla tetä. Liha ja vorsti olli meie peren iki küländ. Ma mälete, et ku vorsti keedeti, sis papa iki and mulle oma käest vorstijupi süümises. Ta mõist tetä egät sorti viinerit, jahivorste ja arilikke vorste. Mul om nende maik siamaani meelen, sii olli pallu paremb ku nüidse aa vorstel. Vorst olli pallu tihemb, viineri ollive kah maru ää maiguge, nüid om nii kudagi tuima.

Papa käis edimesen ilmasõan kah, ma olli sös tillike, aga mälete, kudas ta kodu tuli ja oma suure lämme käe mulle pää pääle panni. 1925. aastel tapsive rüüvle esä Villändist kodu tullen ärä, ma olli sis kümneaastene. Emä jäi nellä latsege ütsinde.

Emä olli mul akkaje inime, pääle esä surma pidäs iki lihapuuti edesi, läits kah uvveste mihele

ütele tõisele vorstmeistrelle, aga miis olli joodik ja sellest elust es saa asja. Miu mamma elli 102aastetses, ju sis meil om sii pikk elu luudu.

Sa olet 1915. aastel Mustla pääl sündinu, siin kasunu ja enämbjagu oma elust elänu. Miande olli Mustla sis, ku sia laits ollit? Rahvast olli rohkemb ja elu käis, esiki lihapuute olli kolm tükki – nüid ei ole üttegi. Keskeld läits läbi kivitii. Sös ku ma olli 10-12 aastet vana, tullive edimese autude. Nii söitsive Villändi puult Mustlase, ollive siandse punatse ja kõrgembet sorti. Sii olli väige põnev, kik tahtsive neid nätä ja tullive tii viirde vaateme.

Sa ollit rikkast perest peri, aga kas tuli iki pallu tüüd kah tetä? Jah, tüüd ole ma elu aig tennu. Karja ma lätsi Olstrese, sös ma olli 11aastene. Pernaine olli säääl väige tore ja ää. Sügise tuudi mu tagasi kodu ja pernaine mass äste. Raha muduki es anda, puha söögikraam: püüglejahu, rüäjahu ja kikke muud. Sellest olli emäl

Selma Ralja sada jõulupuud ja kirivene elukangas

suur abi. Kui ma olli 13-14, pidi mia ku kige vanemb laits akkame lihakarnin tühü. Ma pidi sis poodi puhta oidma, suvel kärblästege võitleme ja kikke muud tegeme.

Nõukogude kõrra aal ma olli Mustla koolin koolitiinja kuni pensjunini vällä. Prilla ei lase tervis enämb tüüd tetä, sellest om kahju.

Kunas sa mihele läisit? 1934. aastel, ma olli sis 19 aastet vana, miis olli 27. Egä ma esi väige es tahagi, a mamma arvas, et võis joba oma elu pääle minna. Miu miis Grigori Ralja olli rikka Anni talu perepoig. Temä esä avit meid pallu. Talul olli oma veske ja puut ja ulka maad. Ja peremiis es võta viina – säält sii rikkus tulli. Meil olli Grigorige oma pagariäri ja peräst lihaäri kah. Mu miis olli väige akkaje, ää ärimiis. Äiapapa avit meil oma autu kah osta, selle nimi olli Kuldne Nuul. Küll olli uhke oma mihe kõrvan autun istu. A egä pallu aiga söita es ole, pagariäri olli meil kellä seitsmest ommuku kellä kümneni öhtu valla, ma pidi kik sii aig ju leti taga oleme.

Mesperäst teid Siberise saadeti? Miu miis olli omakaitsten. 1949. aastel saadeti meid ütten kolme latsege Siberise. Tagasi sai alla 1957. aastel.

Mes avit Siberi-aaste üle eläde? Tüü. Maru pallu tuli tüüd tetä, peris mihe iist, a latse olli vaja ju engen oida. Ma käisi säääl lambakarjan, koloos and mulliku, üte vaska kasvati üles. Selle suure tüütegemise pääle tuli mul langetöbi külgi. Mõni es taha midägi tetä ja nii es saa akkame kah säääl. Süük olli vilets, esiki obese- ja koeraliha süüdi. Latse pidive kah maast madalest tüüle akkame. Lastest peeti Siberin väige lugu. A mihe süä es pia vastu ja temä kooli Siberin ärä. Tagasi ma tuli kate latsege, sest vanemb tüdär Maimu jäi sinna tühü. Temä poja eläve prilla Venemaal ja üits neist käis mul nüid oma perege sünnipäeväl kah.

Millest sa unistest? Et oles tervist ja saas iki surnuaian emä-esä avva pääl käia.

Mesmuudu sa pikä talveöhtu müüdä saadat? Kulle raadjut, loe terviseaakirju, vaate televiisurit. Ma elä ütten oma tüdretütre Enege ja ku temä kodun om, sis om lõbusamb, a ku ta ärä om, sis om kass ja koer kah seltsis.

Kudas prilla tervis om? No tasakaal tükki vahel ärä mineme ja mõnikörd ole irmus väsinu. Mudu midägi ullu ei ole, kuule iluste, näe ilma rilledel lugede. A mul om peris pallu ädäsit kah küllen

Selmal om ää miil, et ta saap oma vanadusepäevä kodun omakside selt-sin müüdä saata. Pildi pääl ütten tüdretütre Enege. Pilt: Kristi Ilves

Selma ja Grigori Ralja (keskmise) enne abiellumist. Sii, kudas miis oma tulevest naist vaatep, üttelep kik. Viirmise om Selma sösar Elfriide Feldveber ja Lupe talu perepoig Peterson. Pilt: Selma Ralja pildikogu

ollu. Ku ma olli 82, sös tuli vähk, a sii löigati vällä ja ma sai terves. Tõine kõrd jälle läits jala veresuun umbe ja tohtre tahtsive kogundi jalga maha võtta, a sös tetti löikus ja sii sai kah kõrda. Kümme aastet tagasi olli mul veri nõnda alb, et üle paari nädäli elupäeve enämb es lubate, a mu viiti aigemajja ja tilgutedi ulka võörast verd sissi ja ma sai jälle terves. Üteldes, et viletsal om visa eng. Sii käip küll miu kohta.

Kas sa usut saatust või arvat, et egäüits om esi oma saatuse sepp? Ma usu, et saatust om määratu. Näituses mia pidi Siberin ärä uppume, a avitedi viist vällä ja jäi ellu – ju es ole öige aig minna. Kik mu latse om küll surnu ja puha õnnetuld. A õnnes om kik

latsetatse elun, nemä om joba esi vanembe ja vanavanembe kah.

Kas mäletet, miandse om su elu kige ilusambe jõulu ollu? Oi, sii om äste meelen. Miu esä vellel olli Mustla pääuulitse veeren kolm maja, ta olli rikas miis. Ja sis üttskõrd panti jõulu aal obene ette, kik kurine külgi, latse tõsteti saani pääle ja söideti üttenkuun onu kodutallu, mes olli mõni kilumiiter Mustlast vällä. No küll sii olli uhke söit! Lumi olli kah iluste mahan. Säääl talun olli suur ilus ehit jõulupuud ja ilmatu uhke jõululaud. Ma olli sis raasike üle kümne aaste vana vast. Kodun nõnda uhkit jõule es peete.

Selmage käis juttu aaman
Kristi Ilves

Muusikakooli pidäsive sünnipäeve

Tänavaaste pidäsive kaits Mulgimaa nelläst muusikakoolist ümārikku sünnipäevā: Karksi-Nuia muusikakuul sai 40 ja Tõrva muusikakuul 30 aastet vanas. Üitsainus Mulgimaa uurse, kudas sünnipäevālastel läāp. Tāādust andsive Tõrva muusikakooli direktur Thea Leitmaa ja Karksi-Nuia muusikakooli viiuliõpetei Ringa Vaiksaar.

Kunas ja kudas muusikakuul luudi?

Thea Leitmaa: „Tõrva Lastemuusikakuul asutedi 1985. aastel. Enne sedā olli kuul tüüten neli aastet Valga Lastemuusikakooli all. Õpmine käis sõs Tõrva keskkooli majan ja õppi sai laverit ja viiulit. Arvestuse ja eksami ollive Valgan.

Tõrva muusikakooli leivē Aino ja Sulev Orgse, kes ollive siia elāme tullu. Nende suuv olli, et Tõrva kandi latse saas kodu lähiksen muusikat õppi, et muusikakuuli tules tühū vällä õppin muusikainimese ja ütē sellege saas rikkambes terve Tõrva kandi muusikaelu. Kooli edimene direktur olli Aino Orgse.“

Ringa Vaiksaar: „Nuia Lastemuusikakuul asutedi 1975. aastel. Enne sedā olli Nuian Abja Lastemuusikakooli jagu. Latse pidive sõitma pillitundi Apja ja nooditunni ollive Nuia EPT uunen noore muusikaõpeteje Ivi-Heljo Harju kae all. Präegutse Karksi-Nuia muusikakooli asutejes võip pidāde EPT ametiühingu esimiist Tõnis Riisi, kes mõist „kõrgembel puul“ ärā sellāte, mesperāst Nuia oma muusikakuuli vaja om. Edimeses direkturis sai Elga Ainsalu, kes ütē oma akordiuniõpetejest mihe Vello Ainsaluge olli valmis Talnast kodupaika tagasi tuleme.“

Kunkottal om muusikakuul tegutsen?

T. L.: „Tõrva muusikakuul om kik nii 30 aastet tüüten Tõrva gümnaasiumige üte katusse all. Algusen ollive muusikatunni perāst koolitunde lõppu algklassē ruumen. Prilla om egāl muusikakooli õpetejele oma tüüruum. Muduki unisteme, et saas ütškõrd kah peris oma maja.“

R. V.: „Muusikakooli jaos ehitēdi ümmer Karksi-Nuian Tartu tn. 31/31A uune, mes ollive Nuia EPT oma ja ehitet 1938. aastel. Enne ollive sää eluruumi.“

Kui pallu olli esmald tüütegi- jiti ja õpjit, kui pallu om prilla?

T. L.: „Tõrva muusikakuul akas päälē 9 õpeteje ja 59 latsege. Õppi sai laverit, viiulit, kitarrī, akordiunit ja puhkpille. Prilla tüütepi muusikakoolin 11 õpeteje ja õpip

Karksi-Nuia muusikakooli õpeteje 1975. aastel. Taga kura kätt Vello Ainsalu, Merike Rüdiger, Eiki Enno; ihen Tiio (Tolm) Jõgi, Reet Kivilaan, Elga Ainsalu, Ivi-Heljo Harju. Pilt: Karksi-Nuia muusikakooli arhiiv

piaaigu 100 last. Nüid saap õppi kah laulu ja lüükpille.“

R. V.: „Esmald olli kuus õpeteje, pillest sai valide laveri, pasune ja akordjuni vahel. Latsi olli edimestel aastidel kuni sada. Prilla om õpetejeit 13, neist pallude osakuurmusege. Latse saave valide laveri, akordjuni, viiuli, kitarrē, kanle, puhkpille, eri lõõtsapille ja lüükpille vahel.“

Miandse om tede egāastese ettvõtmise?

T. L.: „Mede latse ja õpeteje annave advendi aal üte konsserdi Tõrva kirik-kammersaalin. Tõrva gümnaasiumi raamatukogun om joba mitu aastet advendiommu, kunkottale oodetes üles astma muusikakooli latsi, kümnendēt kōrda saave veebruarin Tõrva kirik-kammersaalin kokku neli Mulgimaa muusikakuuli, et anda ütine konssert. Oleme osalise kah Lõune-Eesti muusikakuule puult kõrraldet kokkusaamistel, konssertel jne. Kevāde lõpeteme kooliaaste kevādkonsserdige.“

R. V.: „Egā kevāde ja jõulukuul om meil konsserdi Karksi valla kultuurikeskusen. Neid oodave nii koolipere, emāde-esāde ku kik muu muusikauvilise. Ütēpuhku kutsutes mede latsi kah valla pidude päälē üles astma. Me võtame kah osa Mulgimaa muusikakuule egāastestest kokkusaamistest ja ansamblepāevest.“

Mille üle prilla āād miilt tunnede?

T. L.: „Tunneme āād miilt selle üle, et kuul kasvap ja latsi tulep järest manu. Meil om tubli ja asjatundligu kuulmeistre, kelle oolealutse võisteluste päälē āid kotussit kodu toove.“

R. V.: „Suur asi om sii, et mede kuul ja oma maja om iki alla jāānu. 1993. aastel luudi latsevanembide

Tõrva muusikakooli vallategemine 1. septembrel 1985. Pildi pääl om kik sii koolipere ja külālise. Pilt: Tõrva muusikakooli arhiiv

iistvõtmisege vond, mille abige saive āā toeteje Saksamaalt ja Rootsisit avite mede muusikakoolil uune õige peremihe käest vällä osta. Sel aal olli kooli direktur Tiia Parmo, kes tādā āste õigustāādust ja sellest olli pallu abi. Oleme päälē pilliõpetemise tennu ütētkuun kah pallu muud ja ütine sihk om mede maja rahva āste kokku liitan.“

Mille vōi kelle üle olede prilla uhke?

T. L.: „Tõrva muusikakoolin om āā järe pääl pilliõpetus. Mede õpeteje mõistave āste esi māngi ja õpete mitut eri pilli. Väige tublide om mede viiuldeje; laveri, puhk- ja lüükpillimāngja om saanu võistumāngmiste päälē āid kotussit. Āste läāp kah lauluosakonnal. Saaremaalt Orissaare lauluvōistelusel tulli IV koht ja eripreemia. Oleme uhke, et mede kooli puhkpilliõpeteje Anton Kogan om Liivimaa Noordeorkestre juhatei. Sāāl māngip 14 Tõrva muusikakooli õpilast ja kolm õpeteje.“

R. V.: „Algusen olli koolin esierānis āā laveriosakond. Aage om järest tāhtsambes saanu ansamblemāng ja ütē sellege om lastel tullu suuremb uvi orkestrepille vastu.

Mede koolil om kah kõrralik kandlelass. Kandleõpja om võistumāngmistel āid kotussit saanu.

Āste om minnu kah laveri-, akordjuni- ja puhkpilliõpjidel.

Egā kuul om rohkemb vōi vähemb oma direkturi nāgu ja tānu Margus Põldsepele om prilla mede Lõõtsavāgilase üle vabariigi tādā-tuntu ja oodetu. Mede õpilase ja asjat uvitet vilistlase saave õpit pillimānguuskust tarvite kah Liivimaa Noordeorkestren.“

Kes om tede kige kuulsambe vilistlase?

T. L.: „Tõrva muusikakoolist om tuule siibu ala saanu Estonia solist Urmas Põldma, A. Le Coqi kammerkooi juhatei Eve Paap, Sakarias Jaan Leppik, Kitzbergi gümnaasiumi uvijuht Mairi Jõgiaas, elukutselise muusikainimese Lauri Orgse, Maiken Mikk-Pajupuu, Siiri Kravtsov-Põldsaar, Mallika Vee-

Tõrva muusikakooli viiuliansambel 2014. a advendikonsserdil Māngive Kārt Karu, Charlotte Saarmāe, Janely Vahar, õpeteje Heinar Hernits ja Marilyn Hindre. Taga rian Agnes Põldma, Birgit Jaani, Kristina Sidorova, Gāida Kertu Roos, Roosi Rahnu, Melissa Maisla ja Erika Buda. Pilt: Thea Leitmaa

Prilla om Karksi-Nuia muusikakuul kodus üle Eesti tādā-tuntu pundilē Lõõtsavāgilased. Kura kätt vaadeten Margus Põldsepp, Andres Eelmaa, Rasmus Kadaja, Tobias Tae. Pilt: Mikk Kask

perv, Anna-Maria Orgse, Kristo Joosep. Mede koolin om õppin kah ooperilaulja Monika-Evelin Liiv, näitlei Liina Kanemāgi, superstaari saatest tādā Gertu Pabbo jt.“

R.V.: „Vilistlaste päälē mõtēden tulep esmald miilde Ene Nael, kes olli Reet Kivilaane laveriõpilane. Ta õpp edesi Talna muusikakeskkoolin ja konservatooriumin ja kah vällämaa meistrīde man. Ene om prilla tādā-tuntu lavesiiniimāngja ja kuulmeister.“

Mes om tede koolin uvvembel aal manu tullu ja mes edespidi plaanin om?

T. L.: „Sellest kooliaastest om Tõrva muusikakoolin pop-jazz-

laulu osakond. Pallu aastit tubliste tegutsen Tõrva laulustuudju om nüid ütē jagu Tõrva muusikakoolist.

Luudu lauluosakonna manu tules edespidi tetā ansamblelass, et utsite nuuri ütētkuun pilli māngmā, laulma ja esi muusikat tegeme. Plaantin om perimusmuusika osakonna luumine.“

R. V.: „Prilla om koolin mõnus ja sõbralik tüümeleolu. Loodame kavva kestā, olla samamuudu akkamen ja võisteluste päälē āid kotussit kodu tuvva kuni tuleveste ümārike sünnipāeveni.“

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Herta Laipaik panni raamatidese Elme ilu ja enge

Miu süä om Elme kandin. Kik nii kõrge iidvana puu, rohilese rõuna, luukleve jõe, selge viige alliku- ja järvesilmä – nii om mu Elme luuduse ja inimeste armastuse ürjätus ja ots.

Kige täpsembelt om neist kirjutenu Herta Laipaik. Mitte pallald kirjutenu, a enge sissi kirjutenu. Temä lugude sihen om luule ilu ja raasike aigetagust õudust, mes irmujudine ihu pääle tuup. Nende jutte sihen om olemen just sii ausus, luudusege ütten olemise tunne ja raasike irmuge segät salaperä, mes miul oma sünnipaiga pääle mõtelden miilde tulep. Kindlaste uitave Elme lossimägeden salaperäse mõtsaaldja ja lättepiigade käive üüseld selgä sirutemen.

Ku ma piässi kellegil sooviteme raamandut, mes annas täädust Elmet ja selle kandi inimestest, sis edimelt ma soovites raamandut „Maarjakask”, alla peräst sedä

võis liiku kuulside surnuaiavahete jälgi pidi raamandu manu “Hauakaevaja lood”. Sää om päätegelastes kalmistuvaht Gustav Limberg, kedä Surma-Kustas kutsut, ja temä sell, Ingerimaalt peri Pekka Semnik. Kui joba Elme kalmistu põliste puie ala minna, sis võtta kõrrage ligi kah “Vagajutt vaskraamatust”, mes om kirjutet Elme mõisavalitsejest Heinrich Reinhold Treust. Sii raamat om ürjätuse saanu Elme surnuaian Treu avva pääl olevest esieräligust avvatähisest, kun risti asemel om avvakivi sissi kinnitet raudne laud ravnast linage ja selle pääl om valla vaskraamat saksakiilse kirjage.

Kellel om kodun latsi, neile võis soovite ettelugemises raamandit “Pipratoosi tondid” ja “Kurjasadu”, kus kirjänik om tarviten Elme kihelkonna rahvaperimusi. Neid Herta Laipaiga raamatit, mida võis lugede, om viil pallu-pallu, aga te saade neid joba esi manu otsi.

Kik nii, kes armasteve Herta Laipaiga luudu lugusit, kedä temä jutu om mõtleme pannu ja liiguten, om oodet 29. jaanuaril 2016 kell 12 Ummuli rahvamaja saali, kus tähisteme üttenkuun Hummuli vallavalitsuse ja Kultuurkapitali abige Herta Laipaiga 95. sünniaastepäevä. Käimä om lubanu tulla kah inime Kirjanige Liidust ja Lauri Öunapuu Metsatöllist – Lauri om Herta raamatidese suur austeje.

Herta illatsembide lugude pääle mõtelden (“Musta opaali rada” ja “Pärlid surevad pikkamisi”) om plaanin kah õpikammer, kun kõneldes peris ja puulkalliskividest.

Kui kennigi tahas sõna võtta või oma mälestustest kõnelde, sis palus mulle aigsaste täädä anda.

Anne Pai

Hummuli valla kultuuri- ja nuusuutuü asjatundai

Herta Laipaik 18. mail 2002 Tõrvan kokkusaamisel „Juure”. Pilt: Ilmar Köverik

Mulgimaa ettevõtte jagap inimestel luuduse väge

Mulgimaal Tuhalaanen luudu osäihing Chaga tegutses ja edenes joba puultõist aastet, a tundas tedä rohkemb iki linnen ja esiki vällämäl ku kodukandin. Ettevõtte tüütep ümmer ja müüp inimestel Mulgimaa kige suurembet rikkust – mede puhtast luudusest peri väege taimi.

Nimi Chaga tähendep inglise keelen kasekäsna ek musta pässikut, mida loetes Eesti luuduse kige vägevembes rohutaimes. Koduleht www.chagahealth.eu tähendep maakeelen kasekäsna tervist. Siandse ettevõtte luumise mõte tekkusi asutejidel ende ja oma laste tervise pääle mõtelden. Ku mudu om nüidse aa söögi suhkurd ja e-ainit täis topit, sis Chaga taht tetä sedäviisi, et nii õige maik ku kik kasulik (vitamiini, antioksidandi) jääs ümmertütemise käigun alla ja manu ei oles vaja midägi panna.

Prilla pakup OÜ Chaga seitset eri kaupa: külmäge kuivatet mustikit, palukit, pedäje- ja kuusevõrse pulberd, musta pässiku pulberd, Chagamix pulberd ja Elemental eliksiiri. Kige rohkemb ostetes musta pässiku pulberd, Elemental eliksiiri ja kuivatet mustikit. Nüid, talve om ää omale kuuse- ja männikasvu või kasekäsna pulbrest kuuma ja väege tiivett tetä. Paluku ja mustiku kõlbave nõndasama kompveki asemel suhu pista, piparkoogi pääle säädä ja müsli või smuuti sissi segäde.

Külmkuivatus tähendep sedä, et miinus 50 raadi man võetes taimest siist vesi vällä, a ravivägi, õige mekk, lõhn ja vällänegemine jääve alla. Sedäviisi tettu süüki võip aaste otsa tuun lämnen oida, ilma et piast suhkurd ja abiainit tarviteme. Sedäsi saap keväde korjat kuusevõrsit aaste läbi tarvite ja neil om kah õige mekk, lõhn ja vägi man. Külmäge kuivatamine tuup kogundi väeaine parembini vällä. Näituses kuusevõrse pulbre sihen om 100 g kohta 190 mg C-vitamiini. Sii om ju luudusest peri C-vitamiini pomm! Ja küll om ää, et sedä saap aaste läbi tarvite, näituses tiivett tetä. Joba om peenembe söögikotusse kah kuusevõrse väest aru saanu ja teeve neist näituses tervisejätüst.

Mede mustikil om kah pallu suuremb vägi sihen ku näituses Lõune-Euruupa omadel. Sedä selleperäst, et mida külmembel maal om mari kasunu, sedä rohkemb om temä sihen antioksidante ja muid äid ainit. Muduki om sii kah tähtis, et mõtsan kasvave taimi ju ilma väetiste ja mürkede. Külmkuivatet mustiku om esieränis ää neile, kes pallu arvuti ihen istuve ja silmi rikuve – mustiku aviteve neid kõrran oida.

Kasekäsna om rahvaravitseje joba sadu aastit tundan ja tarviten. Ku pässik om pulbrest jahvatet, sös saap tedä õlpsaste kas või egä päe oma ariligu söögi-joogi sissi panna. Kasekäsna om kah tähtis asi Elemental rohujoogi

Terry Tamm laada pääl Chaga kaupa müümän. Pilt: Siim Kabrits

sihen. Imejoogi sissi om pantu üle kümne väege taimi ja selle tarvitemine piast kik tõi inimestest kaugen oidma. Egäs mede esivanembe rumale es ole, ku na mõistsive mõtsast kik väege taimi vällä otsi ja neid õigel aal aiguste vastu tarvite.

Ettevõtten om prilla ammatin viis inimest. Kontur ja edesimüümine käip päälinnast, a tuutmine tulep järest rohkemb Tuhalaande. Sii küla om väige ilus ja siin om puhas luudus, kost korjates suuremb jagu tuurainest. Enämbjagu tarvitedevist taimest om peri Eestist ja mahelt kasunu. Tuhalaane lähiksen om kah Polli, kus om olemen kik võimaluse uute toodete luumise ja uurmise jaos.

Ku ütelt puult toetep Chaga äri esiemäde taimetarkus, sis tõi-sest külläst avitep nüidse aa kige

kõvemb täädus. Sedäviisi saiaski taimest kätte sii väärt jagu, mes avitep inimestel terves saia ja jäiä. Ettevõtte tiip kuuntüüd Jaapani ja Soome täädlasteje, kes om kah Eesti kasekäsna uurnu ja pruuvnu ja kittan. Selleperäst tundas nüid Aasian kah kasekäsna vastu järest rohkemb uvi. Sää tarviteve sedä iskätt Hiina meditsiini keskuse, kes mõistave musta pässikut innate. Päämistes kundedes om prilla kaubamaja, mahepoodi, marketi, resturaani, tervisekeskuse, SPA, apteegi ja internetipuut. Suur jagu Chaga kaupa läap kah Eestist vällä: Hong-Kongi, Singapuri, Indiase, Jaapanise, Suume, Ruutsi, Norra, Taani, Saksamaale, Šveitsi.

Eesti inimese mõistave ja tahave õnnes viil esi mõtsan käiä ja korjave oma väetaime säält esi. Üits Chaga põhimõte

omgi anda mede oma inimestel täädä, et meil om kik tarvilik oma luudusen olemen ja abi ei saa pallald apteegist. Kikke ei pia ju vällämaalt sissi tuuma. A ku inime eläp Londonin, Hong-Kongin või mõnen tõiisen suuren linnan, sis ta ei saa väege taimi esi mõtsast korjate ja siin tulepki appi tillike Mulgimaa äri, mes pakup puhtast ja ääd Eesti kaupa.

Pääle kõtutäitmise om inimeste jaos süümise man järest tähtsamb sii, et süük oles tervisele ää. Inimese mõtleve, midä suhu pista ja pallude ütlevä, et ei ole nii rikka, et süvvä kehvä süüki ja peräst kik oma raha tohtre manu ja rohupuuti viia. Luudusen om ju egä tõi jaos rohi olemen, vaja pallald sii vällä otsi ja õppi tarviteme.

Kristi Ilves

Ummulin tegutses Mulgi kammer

Mittetulundusühing Christine Gild tei joba 2014. aast septembrekuul Ummuli vanan postkonturini valla Mulgi kambre, kun tetäs mitut sorti koolitusi ja näputüüd ja kõnel-des vanadest kommetest.

Ettevõtmise iistvedäi Tiiu Voitk and täädä, et sii sügis om lännu päämiselt viltmise õpmise pääle, uvilise saive kokku kaits kõrda nädälin. Detsembren olli rahvamajan üleven kah tettu vilditüüde välläpanek. 12. detsemberel olli Mulgi kambren tillike jõululaat, kun oma kandi inimese saive käsitüüd osta ja müvvä.

Christine Gildil om prilla 11 liiget, a Mulgi kambrese om oodet kah kik tõise, kel käsitüü ja vana aa asje vastu uvi om. „Mede koolitustel om platsin ollu iki kümme-kond inimest, egä rohkemb ei mahus kah prilla, sest ruum om tillike, suurembet oles vaja,“ sellät Tiiu Voitk.

Uvvel aastel lääp tüü edesi ja manu oodetes kah neid, kes enne

12. detsemberel peeti Ummuli Mulgi kambren laata.

Mulgi kambren käinu ei ole. Kige suuremb plaan om vällä otsi ja uuri kodukandi väekotussit. Selle tüüge om joba väikestviisi akatust kah tettu ja om vällä tullu, et Ummuli kandin om siandsit kotussit mitu.

Sügise KOP-ile tettu projektige saadi kah raha, et osta tuule ja tehnikaasju, mida koolituste tegemise jaos ädäste vaja om.

Edespidi tahetes Mulgi kambren kah oma kandi rahvast jõudumüüdä avite, näituses saas sääl internetti tarvite, ammatipaprit pallunde, arvutige asju aade jne. Ettevõtmise iistvedäje tahas, et Mulgi kambrest saas külakeskus, kun inimese saave aiga viita ja asju aade.

Mulgi kambre tegemiste man om suures toes ollu Christine

Mulgi kambren tettu vilditüü. Pildi: Anne Pai

Gildi liikme ja toeteje, nagu Kersti Sirel, Maire Riit, Evelyn Lust, Anu Unt, Dimitri Voitk, Marika Riit ja pallu tõisi.

Rohkemb täädust Mulgi kambre tegemiste kohta saap kodulehe päält www.christinegild.ee ja Facebookis MTÜ Christine Gildi alt.

Kristi Ilves

AIGUS

*Emä iste miu sängi veeren,
ku pää olli aigusest kuum.
Ta põse pääl silmävesi viire,
ollu külä pääl suur gripipuum.
Emä peoge kaije miu tulist laupa,
tõi tii, mis auras ja olli kuum.
Rohtu ande iki kate kaup,
silmin tal olli mure suur.
Sätte pää pääle külmä lappi,
anirasu saie rinnale.
Rohupudeli panni tagasi kappi,
süüamest ohe suur tullu pinnale.
Ja üüse, ku kuu kudas kulda,
miul uni ja oige läbisegi,
kompresis jalgele sätte savimulda,
kogu aigusevaeva miuge ütten tei.
Aga ommuku, ku pääv aknele koput
ja mia oma silmäluugi valla lükässi,
emä jalutsist tõuse ja õlgu raput,
ütel esi, et kas mia vist suigati.
Miu aigus nigu peoge olli pühitu,
kadunu oige ja valu ja palavik.
Emä oolege üüse mineme kik nühitu,
mis tollest, et aigus olli nõnna salalik.*

Ester Rusing

Mälestusi latsepõlvetalvest

Olligi nääriõdak kätte jõuden, nääripidu peeti rahvamaja saalin, koolimajan es ole säändest suurt saali, et kik latse ja pidulise oles ärä mahtunu. Miu esä ands selle jaos oma gaasilambi, tuu panti rahvamaja saali lava ette ripneme, saal olli sis peris valge. Meile, koolilastele olli õpatu laule ja luuletusi, midä me rahvale ette kandsime, esiki näitemäng olli. Pääle sedä iiskava tullu näärivana ja akas küsüme, midä kennigi mõistap. Tolle iist ands sis kingitusepaki. Latsil olli rõõmu pallu.

Pääle pidu akassime kodu poole mineme, meil olli ulka maad minnä. Naabre mõtsavaht võts meid oma saani pääle, oben sumbas läbi paksu lume ja saan läits mitu kõrda ümmer. Suu ja silmä ollive lume täis, ku säält angest vällä

ronisime. Kuu paists ja olli iki väege ilus läbi mõtsa kodu sõita, muist maad tullu viil jalgsi kah minnä, naabre miis käänds oma tiitsast sissi. Ku me lätsime esä ja emäge läbi tihe kuusiku, juusk meil äkki üits suur luum vastu ja tahts miu manu kangest tulla. Emä akas rüükme, et nüüd süüp unt latse ärä. Parasjagu tullu kuu pilve tagast vällä ja näime, et sii olli me oma suur koerake, temä jo minnu oids kangest. Koer olli meil vastu tullu, kikel olli koerast ütlemede ää miil.

Olligi sis taline koolivahe-aig kätte jõuden, väige ää olli kodun olla. Sai vällän kelguge sõita ja koerdege müüräte, meil olli sis mitu peni kodun, üits olli äste suur kõllane. Temäl olli Tuhku nimes, papi pands tedä miule kelgu ette ja mia sis sõitse ninda, et lumi

lennäs. Tuhkuge sai kah pagemist mängi, mia pagesi ära ja papi käskse koera, et otsku tütt üles, varsti peni olligi joba miu man. Tõine koer olli esä jahipeni, ilus agijas, Maks nimes. Maksige johtus meil suur äpärdus: üits õhtu es ole Maksi kunnigil, õiguti tedä terve õdang aiga. Ommuku läits papi otsma, ulga aa peräst tullu kurva näoge ja Maksi kaalarihm olli peon. Unt olli peni ärä söönu, pallalt kaalarihm ja sabajupike ollive viil mõtsan mahan. Kolmas koer olli Taks, tollege käis esä rebätsejahti aaman. Olli kah viil üits karjapeni Muri. Ninda pallu olli sis tol aal meil penisit.

Mõtsa Astrid

Vana Ildegard

Kui pallu ole ma oma raamandiden Ildegardist kirjutenu! Ma olli pisike poiss, kui ma temäge tuttaves saije. Ildegard tüüt ütten miu emäge Ühtluse koloosin põllutüüdel. Ta olli nallaarmasteje inime, kelle seltsin olli ää ja lahe olla. Nüüd om Ildegard vana ja aige. Jummal! Kui rasset tüüd koloo-siaal tetti! Ei ole ime, et naesel om kõrge vererõhk, kondi aige,

mälu vilets. Ka närvi ei ole enämb kõrran.

Aga esiki prilla ei ole Ildegard kaotenu uumurimiild. Temä nal-la om küll vürdsitedu vängede sõnadege, aga säändse luu omgi kige uvitevembe. Ütskõrd ma olli arsti vastuvõtmist uutman. Läbi usse olli kuulda, kuis Ildegard, kedä parajede vastu võeti, selet tohtrele: „Ma ei mälete enämb midägi ja närvi om mul kah pe-

ris p...n”. Arst, nuur miis, nakas laginel naarma. Ta kirjut aigele rohte, nende sian ka letsitiini. Sii toedulisand pidi mälu parandeme ja väsimuse ärä võtma.

Suure õhinege sõitse Ildegard kohe linna, et mälu parandemet osta. Apteegin üteldi, et letsitiin om külländ kallis asi: sii masse paaigu sada kruuni. Aga naene es ooli sellest; igäüts taht terves saade, olgu ta nuur või vana.

Praegutsel aal toimus nii pallu uvitevit ja ulle asju. Ildegard kõneles: „Ei tahagi prilla ärä surede. Tahas nätä, midä elu tuu”. Selleperäst naene oolitseski oma tervise iist.

Pussi vällasõeduni olli ulka aiga. Naene istse pargipengile ja nakas lugeme paperd, mis olli rohuge ütten pantu. Nigu iki, kiteti kapslit nigu imerohtu. „Nüüd ma saa terves,” pomisi Ildegard

omaette. Ta olli linnasõeduge väege rahul. Varsti tullu ette puss, mis viis naese Ummulide. Kodun nakas naene kohe einet võtma. Suure ärevusege aaras naene käekoti, et edimine rohukapsel sisse võtta. Aga rohtu es olegi! Letsitiin olli ununenu linna pargipengi pääle...

Elmar Orav
Ummulist

Mulgi segäkuur om joba aastene

Oktoobrekuu lõpuotsan tähist Mulgi segäkuur oma edimest sünnipäevä. Selle aage om kuur kõvaste kasunu ja edesi minnu ja uvve sihi om kah silme ehen.

Koori juhatei Kristjan Ömb-lus kõnel, et koorin om joba 45 inimest, neist enämbjagu naise, selleperäst oodetes nüid manu iiskätt mehi. Ülesastmisi om edime-se aaste sihen ollu peris pallu, neist suurembe om „Suvenaabride“ saaten ülesastmine, laulmine Mulgi konverensil Abja-Paluoja, Juhan Simmi sünniaastepäevä tähistemine Tarvastu kirikun ja adventikonssert Villändi Jaani kirikun. „Meid om küländ pallu laulma kutsut, esieränis keväde ja jõuluual. Mõnikõrd om tullu ärä kah ütelde,“ üteli Ömb-lus.

Kuur om selges saanu 10-15 laulu ja kaits neist om kah mulgikiilse. Kuun käiäs egä nä-

däl. „Tõise koorijuhateje, laulja ja kulleje om ütelnü, et mede edesimine om silmäge nätä ja kõrvage kuulda,“ om Kristjan Ömb-lus oma koori üle uhke. Tuleveste suurembide ülesastmiste pääle mõtelden nimetep Ömb-lus märtsi lõpuotsan tulevet kons-serti Peterburi Jaani kirikun, 24. veebruaril ülesastmist üteli Sakala miiskoorige Villändin Sakala keskusen ja 4. juunil peetävet Mulgi pidu Paistun.

Sellest sügisest pääle juhatep Kristjan Ömb-lus kah uut Tõrvan kuun käivet segäkuuri, mes kasus vällä „Suvenaabride“ saatest ja millel ei ole prilla viil esiki õiget nime. Kel om maimuksele ää nimi vällä pakku, võip sellest koori liikmidele või koorijuhatejele julgeste täädä anda. Prilla om Tõrva koorin ümägiguld 20 lauljat ja neid oodetes manu kah.

Kristi Ilves

Mulgi segäkuur Tarvastu kirikun Juhan Simmi sünniaastepäeväl. Pilt: Kristi Ilves

Latsela

Päeväkse ristilaits

Sii om iki nõndaviisi ollu, et Slatse ristiti ärä. Kirikuõpeteje pandse kolm kõrda vett tillikse inimese pääle ja luges iluse sõna manu. Sedäsi saije latseke endele taevaste kaitse. Emä-esä valisive suguleste ja tutvide ulgast tilliksele ristivanembe. Tõrvan-Helmen olli kombes, et tüdruklastele valiti kaits ristiemä ja üits ristiesä. Poest-elli kaits ristiesä ja üits -emä. Neid kutsuti kah vaderites. Kes nendest võtseve ende osa latse elun tõsitselt, noist olli elun abi latsele ja temä vanembidele. Sii om kah prilla sedäsi.

Üitskõrd arvas päeväkene taevan, et temä taht kah endele ristilast. Ta tööt, et oiap ende latsekest iki lämnen, and talle iluse pruuni jume, oiap temä kodu päevävalgust täis ja oolitsep, et aian kik äste kasvas, saadap sin-nade valgust ja vett.

Päeväke saatse ende kuldse kiire maa pääle kaeme, kost leida ristilastsekest. Kiir vaades üteli tuppä sisse ja näije, et sääil kaits last kakleve ja röögive mänguasju peräst. Tuba olli segämini, asju täis, aga nooremb tahtse just sedä asja, millege vanemb sõsar mängse. Mõlembe ollive irmside kurje nägudege. Kuldne kiir läits sääilt nõnda kähku mineme, ku viil jõudse.

Ta läits tõise maja manu ja vaades jälle läbi kardine tuppä. Näije, et lavva takka ist röömsa näoge latseke, kes tege oolege

papre pääle tähti. Kuldse kiire-ssel olli nõnda ää miil, et teije talle pai. Äkki lätt tua uss tasakeste valla ja tuppä kaes tillike poesike. Sedä näten läits tüdrukku ilus näo-ke kurjas, ta nakas kätege vehkmä ja rüükse koleste ende tillikse vel-le pääle: „Kao mineme, sijade sa ei tule, mia ei salli sinnu!“ Poesike tõmmas tassa usse kinni ja nakas ikma. Kiireke pages tuast üteli temäge. Ta olli väegede õnnetu ja mõtel, et kas üldse levväpki päeväksele ristilast.

Raasikse aa peräst ta kaije viil üteli tuppä sisse. Sii tuba pandse tedä peris imesteme. Kik asja seiseve kõrraligult riivuli pääl rian, osa ollive kastede pantu, nuku tudusive tillikste tekke all sängi pääl. Kaits latsekest mängseve sõbraligult põrmandu pääl kodu. Vanemb õpet noorembet nukku röövise paneme. Nooremb tänäs selle iist viisakald. Sis akas vanemb tüdruk noorembele raamatust ette lugeme ja õpet tähti. Peräst joonistive kõrvu.

Sii kik miildis kuldsele kiire-kele ja ta silit ja kallist neid latsi. Sis läits ta päeväkse manu ja kõnel, midä olli nannu. Päeväke läits kah esi vaateme ja näije sedä-sama, millest kiireke olli kõnelnu. Nindaviisi saigi päeväke endele kaits ristilast kõrrage. Ta oidse ja lämmit neid eluaig.

Kirja pannu
Milvi Kalpus

Värvi pilt numbride järgi ärä!

- 1 – sinine
- 2 – rohilene
- 3 – pruun

.....

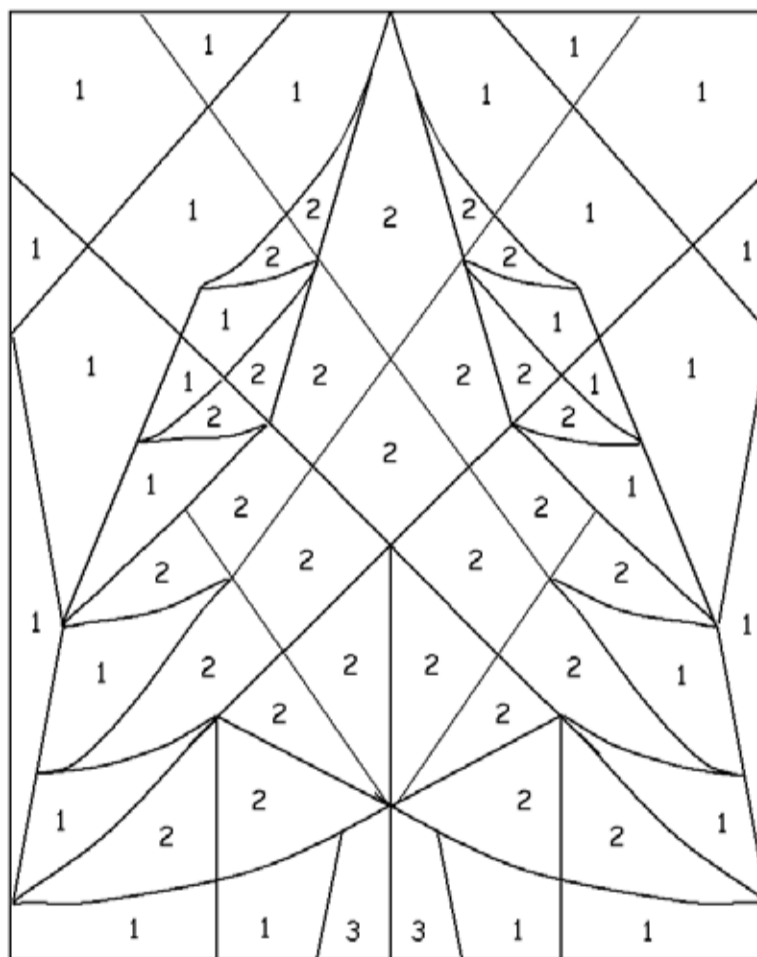
Sääja sõna õigete rivvi, sis saat kokku üte vanasõna!

**TALVE TII SUVEL
PARANDE
VANGERD SAANI.**

Saada vastusse 1. märtsis e-kirjage aadressi pääle ajaleht@mulgimaa.ee või ariligu kirjage Mulgi Kultuuri Instituuti: Kevade 1, Tõrva, 68605, Valgamaa. Kirjute manu kah oma aadress, sest vastanu laste vahel loosime vällä auinna!

Ruute sissi om ärä paetet kik kümme Mulgimaa omavalitsust. Otsi vällä!

HUMMULI vald,
TARVASTU vald,
PÕDRALA vald,
KARKSI vald,
ABJA vald,
HALLISTE vald,
VILJANDI vald,
HELME vald,
TÕRVA linn,
MÕISAKÜLA linn.

E	T	S	I	L	L	A	H	A	B
I	T	M	A	N	J	U	V	L	T
D	Õ	Ä	S	B	M	Ö	D	A	H
N	R	J	A	M	H	G	R	R	E
A	V	E	U	R	K	V	T	D	L
J	A	L	Ü	K	A	S	I	Õ	M
L	I	U	I	S	R	O	P	P	E
I	Õ	D	T	V	K	J	B	I	Ü
V	T	U	O	G	S	V	L	M	B
R	Ä	P	D	S	I	Õ	U	Ü	H

TULEMEN

Abja kultuurimajan

Välläpaneku: jaan-veebr II ilmasõa-aigse nalla ja nallapildi mõlembelt puult rindejuunt; märtsist aprillini „Arvo Pärt – tuntu ja tundmatu“
01.01 kell 00.30 uvve aaste pidu ans Hea Story
05.01 kell 18 vilm „Viipala“, pilet 2.-/3.-
14.01 kell 18.30 Abja mälumängu III jagu
21.01 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu
28.01 kell 19 Vana Baskini Tiatre tükk „Petised“
04.02 kell 19 vilm „Must alpinist“, pilet 2.-/3.-
11.02 kell 18.30 Abja mälumängu IV jagu
12.02 kell 19 konsert „Minu laulu pidu“ Andre Maaker, pilet 5.-
24.02 Eesti Vabariigi 98. aastepäev: kell 10 ommukukohvi, vilmiommuk; kell 11 konsert-aktus
25.02 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu
08.03 kell 19 Kuninglik Kvintett, pilet 5.-
10.03 kell 18.30 Abja mälumängu V jagu
18.03 kell 10 Reky lastetükk „Kessu“, pilet 5.-
31.03 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu

Karksi valla kultuurikeskuse

30.12 kigeperevilm „Operatsioon Arktika“. Pilet 2.-
31.12 aastelõpupidu ansamblidege „Karavan“ ja „Udo“
03.01 kell 16 Boris Takk ja Margus Põldsepp – sõdurilaulu
04.01 kell 12 välläpanek „Eestimaa loodusfoto 2015“
07.01 kell 18 jõulukuuse palutemine
13.01 kell 19 Eesti mänguvilm „Ema“. Pilet 2.-
16.01 kell 18 seltskonnatantsupäev, ans „Vana kallim“. Osamass 5.-
19.01 kell 18 Muusika maale. Lassikatäht Henri Zibo. Pilet 3.-/2.-
27.01 kell 17.30 mälumäng
01.02 kell 12 välläpaneku „Küläl küläh“, „Eesti vapi lugu“ ja Ellen Huumi „Aastering Karksi-Nuian“
04.02 kell 19 Seasaare Näitemängu Selts „Lakalaulik Artur Rinne“. Pilet 7.-
06.02 kell 18 tantsuvõistelus „Move your body 2016“
09.02 kell 17 vastlepäev
13.02 kell 20 sõbrapäeväpidu
14.02 kell 13 sõbrapäevä konsert Liivimaa noorde sümfooniaorkestrel
20.02 kell 11 Mulgi oma ülikuul
24.02 kell 11 pärgne panek Vabadussõa ausamba manu, k 12 konsertaktus EV 98, k 13 Kuningliku Kvinteti konsert
01.03 kell 16 Andres Rattaseppa näitus „Märsiga märtsis“
05.03 kell 11 Villändimaa memme-taadi pidu õpmispäev
12.03 kell 20 naistepäeväpidu
14.03 kell 17 konsert „Pilli ja pilliime eng“ - Tuule Kann, Juhan Uppin, Jaak Sooäär, Piret Päär
19.03 kell 11 Mulgi oma ülikuul
23.03 kell 19 Vana Baskini tiate tükk „Meie naised“
24.03 kell 18 orelikonsert. Oreli pääl Tuuliki Jürjo, bariton Mattias Aabmets
25.03 kell 6 maarjapäevä tähistemine

Tõrva kultuurimajan

27.12 kell 19 kirik-kammersaalin konsert – ans Hortus Musicus, kiriku 110 aastepäev
04.-14.01 kultuurimaja usse om kigil uvilistel valla
12.01 kell 18 M. Kulli kultuuripreemia välläkuulutemine, ans Vinland
15.01 kell 19 pidu „Sirkust ja leibä“, üles astuve kultuurimaja pundi ja ans C-Duur
24.01 kell 12 Veskijärve pääl kalapüügivõistelus „Tõrva Tirk“
09.02 vastlepäev Vanamõisa mäe või kooli spordilatsi pääl
19.02 kell 18 kokkusaamine Villu Tammege
24.02 kell 11 EV 98 Vabadussõa ausamba man
04.03 kell 20 naistepäeväpidu Musta Kõutsi kõrtsin
18.03 kell 19.00 kinumajan tiater
19.03 nallapäev: Tõrva Tilga ja külälise
20.03 kell 14 V. Jaska „Mudari Mari musirull“ – Tõrva näitering

Alliste rahvamajan

16.02 kell 16 lasteringi perepäev – vastlepäev
23.02 kell 14 vabariigi aastepäev
05.03 kell 20 naistekohvik
12.03 kell 18 maakonna loometantsupäev

Mõisaküla kultuurimajan

09.01 uvve aaste pidu spordiunnen: Ivo Linna ja Antti Kammiste, Margus Abel
08.02. kell 19 näitemäng „Eesti mees ja tema poeg“, pääosan Sepo Seeman.
13.02 vastlepäev
14.02 kaubapäev
24.02 vabariigi aastepäev
06.03 salongiõhtu
20.03 kevade akatus, vanainimeste lubiõhtu

Eimtal koduloomuuseumin

1. märtsini välläpaneku: „Emä ja poig“ – Laine ja Aapo Puki joonistuse; „Sõitsid saanid, sõitsid reed“ – vanaaigside talviste sõiduriiste ja saanitekke näitus

**XX MULGIMAA
LASTE
OMAKULTUURIPÄE**

Elme vallon Ritsu
lasteaid-alkkoolin
17. paastukuu päeväl

Päevä akatus kell 11.00

Osa saama oodame Mulgimaa lasteaiatsi. Egä rühm valmistep ette üte 3–5 minutilise mulgikiilise etteaste teemal „Mitu kodu – Mulgimaa“.

Üten lustime ja võtame kehäkinnitust kah!

Pane ennest kirja
1. paastukuu päeväs
ilmavõrgu
aadressi pääle
alli.laande@gmail.com

Rahulikku jõuluaiga,
lustilist aastevahetust
ja õnnerikast uut aastet!

Mulgi Kultuuri Instituut
2015

**MULGI KULTUURI
INSTITUUT**

**25. veebruaril Tõrva kultuurimajan
MULKE TALVEKUUL**

Päeväkava:
10.30 - 11.00 tuleme kokku ja võtame ommukukohvi
11.00 - 12.30 Lõune-Eesti ja Mulgimaa kirjavara. Kõnelep Mart Velsker Tartu Ülikoolist.
12.30 - 13.30 tillike kohvivõtmine
13.30 - 15.00 Mulgimaa rahvarõõva. Tutvustep Tiina Jürgen Viljandi Muuseumist.
15.00 - 15.15 kokkuvõtmine ja lõpetemine

Osamassu ei ole, aga ole ää ja anna ende tulekust täädä mki@mulgimaa.ee.
Kõrraldep Mulgi Kultuuri Instituut, rohkemb täädust Kaja Allilenderi käest
mki@mulgimaa.ee, tel 518 5371.

Tule Sia kah mulke talvekuuli!

**Telli aaleht Üitsainus
Mulgimaa kodu!**

Telmise indeks om 03053.
Lehte saap telli internetist www.omniva.ee või postkonturist, nigu kikki tõisi aalehti.
Üitsainus Mulgimaa tulep neli kõrda aasten ja üte aaste ind om 8 eurut.
Mulgimaa omavalitsustest, raamatukogudest ja Mulke Selti kogukondest saap mulgikiilset aalehte edespidi kah ilma rahate!

NEETAS

MULGI MÄLUMÄNG

20. jaanuaril 2016 kell 19
Paistu rahvamajan

17. veebruaril 2016 kell 19
Ala rahvamajan

23. märtsil 2016 kell 19
Kaarli rahvamajan

Küsi täädust kai.kannistu@karksi.ee või tel 5198 1363

Uvvembet lugemist

Talutütre kodu- ja koolilood

Hilje Kokk Tamme raamat „Talutütre kodu- ja koolilood“ kõnelep üte elätenu Mulgimaa naise nuuruseast ja elusaatuses. Edimene jagu om aurturi kodust, vanembidest, sugulistest ja taluelust. Rasse tüü viis vanembe enneaigu auda ja 11-aastene Hilje jäi orvus. Tõine jagu kõnelep kooliaast Paistu koolin. Man om kah ulka päeväpilte ja Hilje Kokk Tamme ende luuletuse.

Mulgi Kultuuri Instituudi väljaanne Üitsainus Mulgimaa

Ajalehe väljaandmist toetab
„Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017“

Toimetus:

e-post: ajaleht@mulgimaa.ee
post: Mulgi Kultuuri Instituut, Kevade 1,
Tõrva, 68605 VALGAMAA
toimetaja: Kristi Ilves, tel. 5344 8176
tiraaž: 3000, küljendus ja trükk: OÜ Vali Press
Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.